TIMO SARPANEVA

(31.10.1926–6.10.2006)

Taideteollisuuskeskuskoulun graafiselta linjalta vuonna 1949 valmistunut Timo Sarpaneva osallistui samana vuonna Riihimäen Lasi Oy:n suunnittelukilpailuun, jossa hän sai toisen palkinnon. Hän aloitti pian työt graafisena suunnittelijana Ahlström-yhtymässä ja sai vuonna 1951 kokeilla lasin valmistamista yhtymään kuuluvalla Iittala–Karhulan lasitehtaalla. Hänen suunnittelemansa lasiveistokset otettiin tuotantoon seuraavan vuoden alussa.

Sarpanevan taidelasikokoelma palkittiin Grand Prix'llä Milanon triennaalissa vuonna 1954. Myös vuoden 1957 Milanon triennaali oli menestys: Sarpaneva sai Grand Prix'n sekä taide- ja käyttölasistaan että suunnittelemastaan Suomen osaston näyttely-arkkitehtuurista.

Sarpaneva teki näyttelysuunnitelmat 1950- ja 1960-luvulla myös moniin muihin suomalaista taide-teollisuutta esitelleisiin näyttelyihin. Näitä olivat esimerkiksi Suomen osastot Helsingborgin *H55* -näyttelyssä ja vuoden 1967 Maailmannäyttelyssä Montrealissa sekä Etelä-Amerikassa ja Euroopassa laajasti kiertäneet ja runsaan yleisön tavoittaneet näyttelyt.

Sarpaneva tunnetaan ennen kaikkea Iittalalle suunnittelemistaan lasiesineistä. Hän käytti kuitenkin monipuolisesti myös muita materiaaleja. Tästä kertovat mm. hänen *Pohjanlahti*-ryijynsä, sisustuskankaansa, valurautaesineensä sekä hänen saksalaiselle Rosenthal AG:lle suunnittelemansa posliiniastiat.

Timo Sarpaneva sai lukuisia huomionosoituksia, palkintoja ja kansainvälisiä tunnustuksia. Hänelle myönnettiin mm. Suomen Valkoisen Ruusun ja Suomen Leijonan ritarikuntien kunniamerkit sekä professorin arvonimi.

Timo Sarpaneva graduated in 1949 from the graphic department at the Central School of Applied Arts in Helsinki. In the same year, he participated in a glass design competition held by the Riihimäen Lasi glassworks company, gaining second place. Before long, he was employed as a graphic designer by the Ahlström corporation, and in 1951 he had the opportunity to experiment with glassmaking at the Iittala–Karhula glassworks, which was owned by Ahlström. Glass sculptures designed by him were taken into production at the beginning of the following year.

A collection of art glass pieces by Sarpaneva was awarded the Grand Prix at the Milan Triennale of 1954. The 1957 Triennale was also a success for Sarpaneva, who received the Grand Prix for both art glass and utility glassware, and for his exhibition design of the Finnish department at the Triennale.

In the 1950s and 1960s, Sarpaneva also designed the displays of several other exhibitions of Finnish applied art. They included the Finnish departments at the *H55* exhibition in Helsingborg, Sweden, Expo 67 in Montreal, and exhibitions on tour in South America and Europe that attracted large audiences.

Sarpaneva is known above all for the glass objects that he designed for Iittala, but he also worked extensively in other materials. Examples of his work include the *Pohjanlahti* tapestry, interior decoration textiles, cast-iron objects, and porcelain tableware designed for Rosenthal AG in Germany.

Timo Sarpaneva received numerous distinctions, awards and international prizes. He was decorated with the Order of the White Rose of Finland and the Lion of Finland, and title of honorary professor.

KUVA | PHOTO: MARKKU LUHTALA

TAIDELASIESINEIDEN VALMISTUSTEKNIIKOISTA
THE TECHNIQUES OF ART GLASS

Timo Sarpaneva sovelsi taidelasiesineiden valmistuksessa tekniikoita, joita hän kehitteli yhteistyössä lasinpuhaltajien kanssa niin Iittalassa kuin Veninilläkin.

Tikku- eli höyrypuhaltamisessa kuumaan lasiin tehdään ensin syvennys, johon työnnetään märkä puutikku. Tikusta haihtuva vesihöyry ikään kuin puhaltaa kuplan lasiin. Tunnetuin Sarpanevan tikkupuhalletuista taide-esineistä on *Orkidea* vuodelta 1954.

Timo Sarpanevan suunnittelema *Finlandia*-sarja julkistettiin vuonna 1964. Esineet saivat yksilöllisen ilmeen niiden valmistuksessa käytetyn tekniikan ansiosta: ne kiinnipuhallettiin puumuottiin niin, että muotin pinta paloi hiukan.

Lasia voidaan valaa kuin sulaa metallia. Sulaa lasia valutetaan muottiin, jossa se jähmettyy. Sarpaneva kehitti *Arkipelago*-esineilleen valumenetelmän, jossa lasin väliin jäi kerrostumia ja rakkoja.

Osassa Italiassa Veninillä valmistetuista Sarpanevan esineistä on käytetty incalmo-tekniikkaa. Tässä vaikeassa tekniikassa kaksi tai useampi puhallettu ja avattu, läpimitaltaan täsmälleen samankokoinen aihio liitetään toisiinsa lasin ollessa kuumaa.

In his work in art glass, Timo Sarpaneva applied techniques that he developed in collaboration with glassblowers at the Iittala glassworks and Venini in Italy.

In the wet-stick or steam-blown technique, a depression is first made into the hot glass into which a wet stick is then inserted. The steam released from the stick blows a bubble, as it were, in the glass. *Orchid* from 1954 is Sarpaneva's most widely known art glass piece made with this technique.

Timo Sarpaneva's *Finlandia* collection was introduced in 1964. Its pieces had an individual appearance owing to their technique of being still-blown into wooden moulds, which were slightly charred.

Glass can be cast like molten metal, being poured into a mould to set. Timo Sarpaneva developed a casting method for the *Archipelago* pieces in which layers and blisters formed within the glass.

In some of Sarpaneva's pieces made at the Venini glassworks in Italy, the incalmo technique was applied. In this difficult process, two or several blanks of precisely the same diameter are blown opened, and joined to each other while the glass is still hot.

KUVAT | PHOTOS: TIMO SYRJÄNEN

I-LINJA
THE I-LINE

Vuonna 1956 Iittalan lasitehdas julkisti Timo Sarpanevan suunnitteleman *i-linjan*, joka oli taiteellisesti muotoiltua käyttölasia. Mallistoon kuului karahveja, juomalaseja, mukeja, lautasia, maljoja ja kynttilänjalkoja, joiden yhdistävänä tekijänä olivat toisiinsa sointuvat värit. Kerttu Niilonen kirjoitti *Kaunis koti* -lehdessä 1956, että Sarpanevan pyrkimyksenä oli ollut yhteistyössä kemisti-insinööri Keijo Laitisen kanssa "kehittää lasimassaan soveltuvia, pehmeitä, murrettuja värejä, jotka kaikki ovat toisilleen sukulaisia, niin ettei synny soraääniä, vaikka kattaisi pöydän niillä kaikilla. Tuloksena on ollut kaunis, pehmeästi toisiinsa sointuvien värien asteikko, jossa ovat edustettuina harmaa, siniharmaa, lilanharmaa ja vihreänharmaa."

Mallisto esiteltiin ensimmäisen kerran näyttelyssä Stockmannin tavaratalossa 1956. Iittalan i-linjan esineet voittivat palkintoja vuosien 1957 ja 1960 Milanon triennaaleissa. Pian sitä varten suunniteltua pientä punaista i-logoa alettiin käyttää yleisesti tehtaan taidelasivalikoimassa.

In 1956, the Iittala glassworks presented Timo Sarpaneva *i-line* collection of artistically designed utility glasswork. It included carafes, tumblers, mugs, plates, bowls and candlesticks with matching colours as their shared feature. Journalist Kerttu Niilonen wrote in the magazine *Kaunis koti* in 1956 that Sarpaneva has sought, in collaboration with the chemist and engineer Keijo Laitinen, "to develop soft, broken colours suitable to glass that would all be related to each other, avoiding dissonance even if a table is laid with all of them. The result is a beautiful, softly harmonious colour scale consisting of grey, blue-grey, lilac-grey and green-grey."

The collection was presented to the public in an exhibition held at the Stockmann department store in 1956. Items of the i-line collection were awarded prizes at the Milan Triennales in 1957 and 1960. The small i-logo designed for it was soon taken into use in Iittala's range of art-glass products.

KUVAT | PHOTOS: TIMO SYRJÄNEN, OSMO THIEL

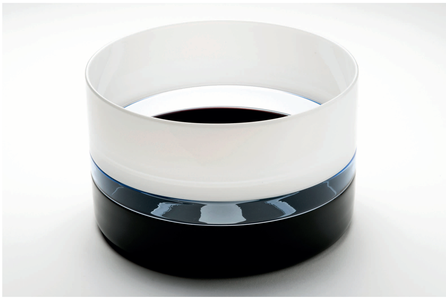

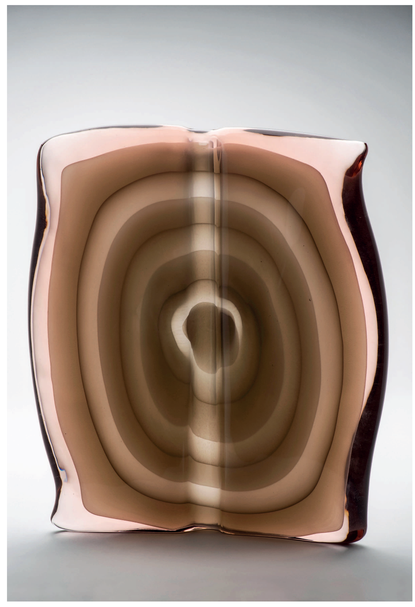

IITTALA JA VENINI
IITTALA AND VENINI

Vuonna 1949 graafikoksi valmistunut Timo Sarpaneva aloitti työnsä Ahlström-yhtymässä painotuotteiden ja pakkausten suunnittelijana. Hänen tehtäviinsä kuului myös näyteikkunoiden somistuspalvelu. Vuonna 1951 hän sai yhtymään kuuluvalla Iittala-Karhulan Iittalan lasitehtaalla tilaisuuden kokeilla lasin tekemistä. Kokeilu osoittautui menestyksekkääksi ja hänen suunnittelemansa lasiveistokset otettiin tuotantoon vuoden 1952 alussa. Menestykset ja Sarpanevan lasinpuhaltajien kanssa yhteistyössä kehittelemät tekniikat seurasivat toisiaan, kuten Milanon triennaalissa 1954 palkitut *Orkidea* ja *Kajakki*, *i-linjan* astiat, *Festivo*-kynttilänjalat sekä *Finlandia*- ja *Arkipelago*-sarjojen esineet. Näistä kaikista on sittemmin tullut suomalaisten rakastamia klassikoita ja kysyttyjä keräilykohteita.

Sarpanevalle itselleen Iittalassa työskentely oli innostavaa yhteistyötä lasialan ammattilaisten kanssa. Heistä erityisesti ylihyttimestari Reino Löflund oli kollega, jonka kanssa hän kehitti ideoitaan ja lasinvalmistustekniikoitaan.

Sarpaneva laajensi työkenttäänsä ja siirtyi työskentelemään Iittalan ohella myös Veninin lasihyttiin Italian Muranoon 1980-luvulla. Värien runsaus ja lasintekijöiden vuosisatojen ajan periytynyt ammattitaito inspiroivat häntä. 1990-luvun puolivälissä hän palasi työskentelemään Muranoon maestro Pino Signoretton lasihyttiin, joka sijaitsi lähellä Veninin lasitehdasta. Siellä syntyi esimerkiksi *Liber mundi* -teos.

Timo Sarpaneva graduated as a graphic designer in 1949 and began his career designing printed matter and packaging for the Ahlström Corporation. His work also included shop front window displays. In 1951, Sarpaneva was given the opportunity to experiment with glassmaking at the Iittala-Karhula glassworks, which was owned by Ahlström. The experiments were successful and the glassworks took glass sculptures designed by him into production at the beginning of 1952. New successes followed along with techniques jointly developed with glassblowers, resulting in *Orchid* and *Kayak*, which won prizes at the Milan Triennale in 1954, the *i-line* glassware, the *Festivo* candlesticks and the various objects of the *Finlandia* and Archipelago collections. These products went on to become beloved design classics in Finland and highly sought-after collectibles.

Iittala offered Sarpaneva an inspiring experience of collaborating with professional glassmakers. Reino Löflund was a colleague with whom he developed his ideas and glassmaking techniques.

Sarpaneva expanded his professional scope and in the 1980s he began to collaborate with the Venini glassworks in Murano, Italy, alongside his work for Iittala. He was inspired by the rich colours and the tradition of professional skills that had been passed on over the centuries at Venini. It the mid-1990s, Sarpaneva returned to Murano to work in the hot shop of maestro Pino Signoretto, which was near the Venini glassworks. His works from this period included *Liber mundi*.

KUVAT | PHOTOS: TIMO SYRJÄNEN